

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК У ГЛОБАЛЬНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВ-41
КІРДЕЙ Вікторія Вікторівна

(підпис)

Керівник:
к.е.н., доцент
Урбан Оксана Анатоліївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____ 2026 р.
Гарант освітньої програми:
д.е.н, професор
Лютак Олена Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2026 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу і права

Кафедра міжнародних економічних відносин

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма: «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин _____ к.е.н., доцент Олена БАУЛА
«_____» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кірдей Вікторії Вікторівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Вплив інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік у глобальному середовищі

Керівник роботи: к.е.н., доцент Урбан Оксана Анатоліївна

затверджені наказом закладу вищої освіти від «31» грудня 2025 року № 545/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «03» червня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, що висвітлюють теоретичні засади інноваційного розвитку, конкурентоспроможності національних економік, цифрової трансформації та впливу інноваційних технологій на економічне зростання. Особливу увагу приділено працям, у яких розкрито сутність інновацій, класифікацію інноваційних технологій, роль людського капіталу, інституційного середовища та науково-технічного потенціалу у формуванні конкурентних переваг держав, офіційні статистичні та аналітичні дані Світового банку, World Economic Forum, World Intellectual Property Organization, OECD, UNCTAD, UNESCO Institute for Statistics та Державної служби статистики України, публікації у фахових періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, аналітичні огляди, доповіді міжнародних організацій та спеціалізовані інтернет-ресурси, які розкривають сучасні тенденції цифровізації, інноваційної трансформації, розвитку людського капіталу, стартап-екосистем, інноваційних кластерів.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК. 1.1. Сутність та класифікація інноваційних технологій у сучасній економіці. 1.2. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність, показники та фактори формування. 1.3. Взаємозв'язок інноваційних технологій та конкурентоспроможності національних економік. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК. 2.1. Сучасні тенденції інноваційного розвитку та конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі. 2.2. Аналіз впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік. 2.3. Напрями підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах інноваційного розвитку. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

5. Перелік графічного матеріалу: Лист 1. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Лист 2. Підходи до трактування поняття «інноваційні технології». Лист 3. Порівняння переваг та недоліків інноваційних технологій. Лист 4. Класифікація інноваційних технологій у сучасній економіці. Лист 5. Взаємозв'язок інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки. Лист 6. Позиції провідних країн світу у Global Innovation Index у 2024 р. Лист 7. Розвиток інноваційного потенціалу розвинутих країн світу у 2019–2024 рр. (бали). Лист 8. Рівень цифровізації у розвинутих країнах світу за період 2019-2024 рр. Лист 9. Форми інвестиційної діяльності ТНК та їх вплив. Лист 10. Основні складові інноваційної

К
О
Н

К. Ко нсультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Теоретичний розділ	доцент Урбан О.А.		
Аналітичний розділ	доцент Урбан О.А.		
Висновки та пропозиції	доцент Урбан О.А.		
Нормоконтроль	доцент Урбан О.А.		

Дата видачі завдання 31.12.2025 р.

М
О
Ж
Н

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 25.12.2025	
2	Огляд літератури із досліджуваної теми	до 16.01.2026	
3	Теоретичний розділ	до 14.02.2026	
4	Аналітичний розділ	до 14.03.2026	
5	Висновки та пропозиції	до 11.04.2026	
6	Формування списку використаних джерел	до 25.04.2026	
7	Формування додатків	до 02.05.2026	
8	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 09.05.2026	
9	Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра	до 16.05.2026	
10	Нормоконтроль	до 23.05.2026	
11	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 28.05.2026	
12	Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту	до 03.06.2026	

М
І
К
И

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Кірдей В.В.

(прізвище та ініціали)

Основні складові інноваційної конкурентоспроможності національної економіки. Лист 11. Висновки та пропозиції. Лист 12. Висновки та пропозиції.

Урбан О.А.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кірдей В,В. Вплив інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік у глобальному середовищі. Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2026.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

У роботі досліджуються теоретичні засади впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік у глобальному середовищі. Розкрито сутність інновацій та їх роль у сучасній економіці, охарактеризовано основні підходи до класифікації інноваційних технологій, а також проаналізовано взаємозв'язок між рівнем інноваційного розвитку та конкурентними перевагами держав. Окрему увагу приділено міжнародним індексам оцінки конкурентоспроможності та інноваційності, які дозволяють визначати позиції країн у світовій економічній системі.

Аналітичний розділ присвячений аналізу ключових факторів формування конкурентоспроможності національних економік в умовах інноваційного розвитку. Досліджено роль інноваційних технологій, людського капіталу, інституційного середовища та ступеня інтеграції у світову економіку. Також розглянуто сучасні тенденції цифрової трансформації та їх вплив на економічне зростання, продуктивність праці та міжнародну конкурентоспроможність держав.

Метою роботи є дослідження впливу інноваційних технологій на формування та підвищення конкурентоспроможності національних економік у глобальному економічному середовищі, а також визначення основних механізмів їх взаємодії.

Об'єктом дослідження є процеси формування конкурентоспроможності національних економік у контексті глобальних економічних трансформацій. Предметом дослідження виступають інноваційні технології та їх вплив на економічний розвиток і конкурентні позиції країн у світовій економіці.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: системний підхід для аналізу взаємозв'язку інновацій і конкурентоспроможності; методи порівняльного аналізу для оцінки міжнародних індексів; статистичні та аналітичні методи для опрацювання даних міжнародних організацій; індуктивний і дедуктивний методи для формування узагальнень та висновків.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для вдосконалення державної інноваційної політики, підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: інноваційні технології, конкурентоспроможність, національна економіка, глобалізація, цифровізація, інноваційний розвиток, людський капітал.

ANNOTATION

Kirdei V. V. The Impact of Innovative Technologies on the Competitiveness of National Economies in the Global Environment. Manuscript.

Bachelor's qualification thesis in the Educational Programme "International Economic Relations", specialty 292 "International Economic Relations". Lutsk National Technical University. Lutsk, 2026.

The bachelor's qualification thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions and recommendations, and a list of references.

Examines the theoretical foundations of the impact of innovative technologies on the competitiveness of national economies in the global environment. It reveals the essence of innovations and their role in the modern economy, and characterizes the main approaches to the classification of innovative technologies.

Analytic chapter is devoted to the analysis of key factors shaping the competitiveness of national economies under conditions of innovative development. The role of innovative technologies, human capital, the institutional environment, and the degree of integration into the global economy is investigated.

The aim of the thesis is to study the impact of innovative technologies on the formation and enhancement of the competitiveness of national economies in the global economic environment, as well as to determine the main mechanisms of their interaction.

The object of the research is the processes of forming the competitiveness of national economies in the context of global economic transformations. The subject of the research is innovative technologies and their impact on economic development and the competitive positions of countries in the world economy.

The research uses a set of general scientific and special methods: the system approach for analyzing the interrelation between innovation and competitiveness; comparative analysis methods for assessing international indices; statistical and analytical methods for processing data from international organizations; and inductive and deductive methods for forming generalizations and conclusions.

The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to improve state innovation policy, enhance the competitiveness of the national economy, as well as in the educational process in teaching economic and international disciplines.

Keywords: innovative technologies, competitiveness, national economy, globalization, digitalization, innovative development, human capital.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК	10
1.1. Сутність та класифікація інноваційних технологій у сучасній економіці	10
1.2. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність, показники та фактори формування	17
1.3. Взаємозв'язок інноваційних технологій та конкурентоспроможності національних економік	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК	26
2.1. Аналіз сучасного стану інноваційного розвитку та конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі	26
2.2. Аналіз впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік	33
2.3. Напрями підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах інноваційного розвитку	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується не лише посиленням процесів глобалізації та міжнародної економічної взаємодії, але й якісною трансформацією їх змісту, що зумовлено стрімким розвитком інноваційних технологій. Інновації сьогодні виступають ключовим драйвером економічного зростання, формування нових ринків, підвищення продуктивності праці та створення доданої вартості. Вони визначають конкурентні переваги національних економік у глобальному середовищі, сприяють модернізації виробничих систем та забезпечують перехід до економіки знань. У цих умовах зростає роль інновацій як стратегічного ресурсу розвитку держав та їх інтеграції у світову економічну систему.

Водночас у XXI столітті посилюється нерівномірність інноваційного розвитку країн, що призводить до поглиблення технологічного розриву між провідними економіками та країнами, що розвиваються. Серед основних викликів можна виділити швидку цифровізацію економіки, автоматизацію виробничих процесів, розвиток штучного інтелекту, а також трансформацію глобальних ланцюгів доданої вартості. Ці процеси суттєво впливають на структуру світової економіки, змінюють характер конкуренції та посилюють значення інноваційних технологій як визначального фактора міжнародної конкурентоспроможності. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження впливу інновацій на економічний розвиток держав.

Проблематика інноваційного розвитку та його впливу на конкурентоспроможність національних економік є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них варто відзначити праці П. Друкера, М. Портера, П. Ромера, Е. Роджерса, Р. Румельта, а також українських дослідників: В. Гейця, Л. Федулової, М. І. Дзямулича та інших. Їхні наукові напрацювання охоплюють широкий спектр питань — від теоретичних основ інноваційної економіки до аналізу впливу технологічного розвитку на конкурентні позиції держав у глобальному середовищі.

У роботах зазначених авторів розкриваються теоретичні підходи до розуміння інновацій, їх класифікації та ролі в економічному розвитку, досліджується вплив інституційного середовища, людського капіталу та державної політики на інноваційну активність. Особлива увага приділяється аналізу конкурентних переваг країн у контексті інноваційного розвитку та цифрової трансформації економіки. Проте, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, питання комплексного впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік у глобальному середовищі потребує подальшого поглибленого вивчення з урахуванням сучасних трансформацій світової економіки.

Метою роботи є дослідження впливу інноваційних технологій на формування та підвищення конкурентоспроможності національних економік у глобальному економічному середовищі, а також визначення ключових механізмів їх взаємодії та розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність інноваційних технологій та їх роль у сучасній економіці;
- охарактеризувати основні підходи до класифікації інновацій;
- визначити ключові фактори формування конкурентоспроможності національних економік;
- проаналізувати вплив інновацій на економічне зростання та продуктивність;
- дослідити роль людського капіталу та інституційного середовища в інноваційному розвитку;
- окреслити перспективи підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах глобальної інноваційної трансформації.

Об'єктом дослідження є процеси формування конкурентоспроможності національних економік у глобальному економічному середовищі. Предметом дослідження виступають інноваційні технології та їх вплив на економічний розвиток і конкурентні позиції країн у світовій економіці.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, системний підхід застосовано для аналізу взаємозв'язку інновацій та конкурентоспроможності як цілісної економічної системи; метод порівняльного аналізу - для оцінки міжнародних індексів інноваційного розвитку; аналітичний метод - для опрацювання статистичних даних міжнародних організацій; індуктивний і дедуктивний методи - для формування узагальнень та науково обґрунтованих висновків.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, аналітичні звіти міжнародних організацій, зокрема World Economic Forum, World Bank, OECD, World Intellectual Property Organization, а також офіційні статистичні дані, що дозволяють об'єктивно оцінити сучасні тенденції інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економік.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для вдосконалення державної інноваційної політики, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, формування стратегій інноваційного розвитку, а також у навчальному процесі при викладанні дисциплін міжнародної економіки, інноваційного менеджменту та глобальної економіки.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра інструменти штучного інтелекту застосовувалися виключно як допоміжний засіб для редагування та форматування тексту, а також для пошуку ідей, уточнення формулювань і опрацювання наукових джерел. Усі основні положення, висновки та результати дослідження є авторськими та сформовані на основі самостійного аналізу. Матеріали, отримані за допомогою генеративного штучного інтелекту, були додатково перевірені на достовірність і приведені у відповідність до вимог академічної доброчесності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

1.1. Сутність та класифікація інноваційних технологій у сучасній економіці

У сучасних умовах розвитку світової економіки інноваційні технології виступають ключовим фактором економічного зростання, структурної трансформації та підвищення конкурентоспроможності національних економік. Посилення процесів цифровізації, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також формування економіки знань обумовлюють зростання ролі інновацій як визначального ресурсу розвитку держав і підприємств [1].

Сучасні дослідження українських науковців підкреслюють, що інновації є не лише результатом науково-технічної діяльності, але й складним соціально-економічним процесом, який охоплює створення, впровадження та комерціалізацію нових знань і технологій. Зокрема, у роботі Ю. В. Белянської інновації розглядаються як фактор підвищення ефективності господарювання та забезпечення конкурентоспроможності в умовах динамічних змін [2].

Важливим є підхід, відповідно до якого інновації розглядаються як основа переходу до інноваційного типу розвитку економіки. Українські дослідники зазначають, що інноваційний розвиток базується на активному використанні наукового потенціалу, впровадженні новітніх технологій і розвитку інноваційної інфраструктури [3].

Інноваційні технології, у свою чергу, виступають практичною реалізацією інноваційної діяльності. Вони включають сукупність методів, процесів і технічних рішень, що забезпечують створення нових або вдосконалених продуктів і послуг. Як зазначають І. О. Залецька та Ю. О. Максимова,

впровадження інноваційних технологій сприяє підвищенню продуктивності, ефективності бізнес-процесів і загальному економічному зростанню [4].

Задля вивчення суті інноваційних технологій потрібно дослідити існуючі погляди щодо трактування цього поняття, які подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. – Підходи до трактування поняття «інноваційні технології»

Автор	Сутність поняття
Пітер Друкер	Зміна існуючого економічного або соціального устрою, що відбувається внаслідок появи нового знання, ідеї або технологічного рішення.
Майкл Портер	Створення та впровадження нових способів виробництва, продуктів або управлінських підходів, які сприяють підвищенню продуктивності, посиленню конкурентних позицій та формуванню нових ринків і можливостей розвитку.
Річард Румельт	Кардинально нові методи, інструменти та підходи, що трансформують традиційні галузі економіки, встановлюють нові стандарти ефективності та відкривають перспективи для досягнення стратегічних цілей розвитку.
Пол Ромер	Безперервний процес розробки та впровадження інноваційних способів організації економічної діяльності, який забезпечує зростання продуктивності, ефективності та загальний економічний розвиток.
Андер Хагуа	Інноваційні рішення та методика, що змінюють підходи до вирішення завдань, подолання проблем і реалізації цілей у сучасному технологічному середовищі.
Еверетт Роджерс	Запровадження нових ідей, продуктів або практик, які суттєво впливають на споживчу поведінку, виробничі процеси та соціокультурне середовище.

Джерело: складено за [5-12].

Особливу увагу сучасні дослідники приділяють інноваційній екосистемі як середовищу формування та розвитку інновацій. У роботах І. Ю. Підоричевої інноваційна екосистема визначається як сукупність взаємопов'язаних інститутів, організацій і процесів, що забезпечують створення та поширення інновацій [13].

У сучасних умовах інноваційні технології є основою розвитку цифрової економіки. Дослідження українських науковців свідчать, що цифровізація

економіки сприяє підвищенню ефективності управління, розвитку нових бізнес-моделей та інтеграції у глобальні економічні процеси [14].

Розвиток інноваційних технологій є складним процесом, що потребує послідовного, системного та стратегічно орієнтованого підходу, а також створення сприятливих умов для генерування, впровадження й поширення нових рішень.

Формування інноваційних технологій на підприємстві охоплює комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності, технологічне оновлення та зміцнення ринкових позицій. Усвідомлення теоретичних засад цього процесу є важливою передумовою розвитку інноваційного потенціалу підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності в сучасному економічному середовищі.

Основні переваги та недоліки інновацій наведено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 Порівняння переваг та недоліків інноваційних технологій
Джерело: складено за [3-5]

У цілому інновації здатні суттєво стимулювати економічний розвиток і позитивно впливати на суспільство, однак їх реалізація потребує виваженого підходу, ефективного управління ризиками та врахування потенційних негативних наслідків.

Значна увага у науковій літературі приділяється класифікації інноваційних технологій. Одним із найбільш поширених підходів є класифікація за ступенем новизни, яка передбачає виділення:

- радикальних інновацій, що формують нові технологічні уклади;
- інкрементальних інновацій, спрямованих на вдосконалення існуючих технологій;
- імітаційних інновацій, що базуються на запозиченні технологій [15].

За сферою застосування інноваційні технології поділяються на виробничі, інформаційно-комунікаційні, управлінські, соціальні та екологічні. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити їх роль у розвитку різних секторів економіки [1].

Особливе місце у сучасній економіці займають цифрові інноваційні технології, які забезпечують автоматизацію виробничих процесів, підвищення ефективності управління та створення нових ринків. До таких технологій належать штучний інтелект, великі дані, Інтернет речей, блокчейн і хмарні обчислення [14].

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку інновацій є «зелені» технології, спрямовані на забезпечення сталого розвитку та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Вони включають енергоефективні рішення, використання відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки.

Суттєвою характеристикою інноваційних технологій є їх здатність до дифузії - поширення між країнами, галузями та підприємствами. Цей процес сприяє глобалізації технологічного розвитку, однак водночас формує технологічний розрив між країнами з різним рівнем розвитку [12].

Таким чином, інноваційні технології є ключовим фактором розвитку сучасної економіки, що забезпечує підвищення її ефективності,

конкурентоспроможності та адаптивності до глобальних викликів. Їх класифікація має багатовимірний характер і дозволяє комплексно дослідити роль інновацій у сучасному економічному середовищі. У таблиці 1.2 подано класифікацію інноваційних технологій у сучасній економіці

Таблиця 1.2. - Класифікація інноваційних технологій у сучасній економіці

Ознака класифікації	Види інновацій	Характеристика
За ступенем новизни	Радикальні	Формують нові технологічні уклади
	Інкрементальні	Вдосконалюють існуючі технології
	Імітаційні	Запозичення та адаптація технологій
За сферою застосування	Виробничі	Використовуються у виробництві
	ІКТ	Пов'язані з цифровими технологіями
	Управлінські	Оптимізують процеси управління
	Соціальні	Впливають на соціальну сферу
	Екологічні	Забезпечують сталий розвиток
За функціональним призначенням	Продуктові	Нові товари та послуги
	Процесні	Нові методи виробництва
	Організаційні	Нові форми управління
	Маркетингові	Нові способи просування

Джерело: складено за [1-7]

Класифікація інноваційних технологій за ступенем новизни дозволяє визначити рівень їх впливу на економічні процеси та характер змін, які вони спричиняють. Радикальні інновації формують принципово нові технологічні уклади та забезпечують якісні структурні зрушення в економіці, створюючи нові галузі та ринки. Вони є основою технологічних революцій і довгострокових змін у розвитку продуктивних сил.

Інкрементальні інновації, у свою чергу, передбачають поступове вдосконалення існуючих технологій, підвищуючи їх ефективність без кардинальної зміни структури виробництва. Імітаційні інновації базуються на запозиченні та адаптації вже існуючих технологічних рішень, що дозволяє країнам або підприємствам скорочувати технологічне відставання та підвищувати конкурентоспроможність [1-7].

За сферою застосування інноваційні технології охоплюють різні сегменти економіки та суспільного життя. Виробничі інновації спрямовані на модернізацію технологічних процесів і підвищення ефективності виробництва. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є основою цифрової трансформації економіки та забезпечують швидкий обмін даними, автоматизацію процесів і розвиток нових цифрових платформ. Управлінські інновації оптимізують системи прийняття рішень і підвищують ефективність організаційного управління.

Соціальні інновації спрямовані на покращення якості життя населення, тоді як екологічні інновації забезпечують сталий розвиток та мінімізацію негативного впливу на довкілля.

З точки зору функціонального призначення інноваційні технології поділяються на продуктові, процесні, організаційні та маркетингові. Продуктові інновації передбачають створення нових товарів і послуг, які задовольняють змінені потреби споживачів або формують нові ринки. Процесні інновації спрямовані на вдосконалення або повну зміну технологій виробництва, що дозволяє зменшити витрати та підвищити продуктивність.

Організаційні інновації стосуються впровадження нових форм управління підприємствами та бізнес-процесами, тоді як маркетингові інновації забезпечують використання нових підходів до просування продукції та взаємодії зі споживачами.

Важливо зазначити, що всі зазначені види інновацій тісно взаємопов'язані між собою та формують комплексну систему інноваційного розвитку економіки. Їх поєднання забезпечує синергетичний ефект, який проявляється у підвищенні ефективності функціонування підприємств, галузей і національних економік у цілому. Особливо значущим є розвиток інформаційно-комунікаційних та екологічних інновацій, які визначають сучасні тренди цифровізації та сталого розвитку.

Таким чином, класифікація інноваційних технологій дозволяє системно оцінити їх роль у сучасній економіці та визначити напрями їх впливу на

соціально-економічний розвиток. Вона є важливим аналітичним інструментом для дослідження інноваційних процесів та формування ефективної інноваційної політики на рівні держави та підприємств.

Інновації у сучасній економічній науці розглядаються як багатовимірне явище, що охоплює зміни економічного та соціального порядку, які виникають унаслідок появи нових знань, ідей або технологій. Вони передбачають створення та впровадження нових способів виробництва, продуктів і методів управління, що забезпечують підвищення продуктивності, посилення конкурентоспроможності економічних суб'єктів, а також формування нових ринків і можливостей розвитку.

Інновації також трактуються як революційні підходи, інструменти та рішення, що трансформують традиційні галузі економіки, встановлюють нові стандарти ефективності та відкривають стратегічні перспективи економічного зростання. У ширшому розумінні це безперервний процес створення та впровадження нових способів організації економічної діяльності, який сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів і забезпечує стійкий розвиток економічних систем.

Крім того, інновації охоплюють новаторські рішення, що змінюють підходи до вирішення завдань і досягнення цілей у сучасному технологічному середовищі, а також включають впровадження нових ідей, продуктів і практик, які істотно впливають на виробничі процеси, споживчу поведінку та соціокультурне середовище. Таким чином, інновації виступають ключовим чинником трансформації сучасної економіки та формування її конкурентних переваг у глобальному середовищі.

1.2. Конкуреноспроможність національної економіки: сутність, показники та фактори формування

Конкуреноспроможність національної економіки є одним із ключових інтегральних показників рівня її розвитку, що відображає здатність країни забезпечувати стабільне економічне зростання, ефективне використання ресурсів та формування стійких позицій на світових ринках. У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації саме рівень конкуреноспроможності визначає місце держави у світовій економічній системі та її можливості впливати на міжнародні економічні процеси.

У науковій літературі конкуреноспроможність національної економіки розглядається як комплексна категорія, що включає продуктивність, інноваційність, ефективність інституційного середовища та рівень розвитку людського капіталу. Українські дослідники підкреслюють, що конкуреноспроможність формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, серед яких ключову роль відіграють інноваційний потенціал та здатність економіки до технологічного оновлення [1].

Зокрема, у роботах вітчизняних учених зазначається, що конкуреноспроможність економіки безпосередньо залежить від рівня інноваційної активності підприємств та ефективності національної інноваційної системи. Як підкреслює Т. В. Іванова, інноваційна діяльність є одним із визначальних чинників підвищення конкурентних переваг країни на міжнародних ринках [16].

Аналогічної позиції дотримуються дослідники інноваційного розвитку України, які наголошують на необхідності формування цілісної інноваційної екосистеми для забезпечення довгострокової конкуреноспроможності [3].

Важливий внесок у розуміння конкуреноспроможності зробив Майкл Портер, який визначив її як результат продуктивності використання ресурсів та здатності країни створювати інноваційні товари і послуги з високою доданою

вартістю [10]. Його підхід є базовим для сучасних методик оцінки конкурентоспроможності держав.

Сучасна міжнародна оцінка конкурентоспроможності національних економік здійснюється через низку індексів. Найбільш відомими є:

- Global Competitiveness Index (GCI);
- Global Innovation Index (GII);
- Human Development Index (HDI).

Сучасна міжнародна оцінка конкурентоспроможності національних економік базується на використанні комплексних індексів, які дозволяють порівнювати рівень економічного розвитку країн за широким спектром показників. Такі індекси формуються міжнародними організаціями та дослідницькими центрами і є важливим аналітичним інструментом для оцінювання позицій держав у глобальному економічному середовищі.

Одним із найвідоміших показників є Global Competitiveness Index (GCI). Даний індекс оцінює здатність країн забезпечувати стабільне економічне зростання та високий рівень продуктивності. Він охоплює такі складові, як інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, рівень освіти, ринок праці, фінансова система та інноваційний потенціал. Таким чином, GCI відображає загальну конкурентоспроможність економіки та її здатність до довгострокового розвитку.

Важливе місце серед міжнародних індикаторів займає Global Innovation Index (GII), який формується Всесвітня організація інтелектуальної власності спільно з партнерами. Цей індекс дозволяє оцінити рівень інноваційного розвитку країн, враховуючи як інноваційні ресурси (освіта, наука, інститути), так і результати інноваційної діяльності (технологічні продукти, знання, креативні індустрії). GIІ є ключовим показником, що демонструє здатність економіки генерувати та впроваджувати інновації.

Окрему роль у системі міжнародних оцінок відіграє Human Development Index (HDI), який розраховується Програма розвитку ООН. Цей індекс характеризує рівень людського розвитку та включає три основні компоненти:

тривалість життя, рівень освіти та дохід на душу населення. HDI дозволяє оцінити якість життя населення та соціально-економічні умови розвитку країни, що є важливим фактором її довгострокової конкурентоспроможності.

У сукупності зазначені індекси формують багатовимірну систему оцінки економічного розвитку. Якщо GCI відображає загальну конкурентоспроможність, а GI - інноваційну спроможність, то HDI характеризує соціальний вимір розвитку. Таким чином, вони взаємодоповнюють один одного та дозволяють отримати комплексне уявлення про місце країни у світовій економіці.

Використання цих індексів є важливим для формування державної економічної політики, оскільки вони дозволяють виявити слабкі та сильні сторони національних економік, визначити пріоритетні напрями реформ та оцінити ефективність впроваджених заходів. У контексті інноваційного розвитку особливо значущим є аналіз взаємозв'язку між інноваційною активністю, конкурентоспроможністю та рівнем людського розвитку, що дозволяє формувати цілісну стратегію економічного зростання.

Ці індекси дозволяють комплексно оцінити рівень розвитку країн за такими параметрами, як інституційна якість, інфраструктура, інноваційність, макроекономічна стабільність та рівень освіти. Зокрема, у дослідженнях зазначається, що інноваційний компонент є одним із ключових у структурі глобальної конкурентоспроможності [17].

Серед основних факторів формування конкурентоспроможності національної економіки виділяють:

- рівень розвитку інноваційних технологій;
- якість людського капіталу;
- ефективність державного управління;
- інституційне середовище;
- ступінь інтеграції у світову економіку.

Інновації забезпечують технологічне оновлення виробництва, підвищення продуктивності праці та створення продукції з високою доданою вартістю. У

сучасних умовах глобальної конкуренції країни, які активно впроваджують інноваційні рішення, демонструють вищі темпи економічного зростання та зміцнюють свої позиції на світових ринках.

Важливим чинником є якість людського капіталу, який визначає здатність суспільства генерувати, адаптувати та впроваджувати нові знання і технології. Рівень освіти, професійної підготовки, наукового потенціалу та інноваційної культури населення безпосередньо впливає на ефективність економічної системи. Країни з високим рівнем людського капіталу, як правило, мають більш розвинену інноваційну економіку та вищу конкурентоспроможність.

Не менш значущою є ефективність державного управління, яка визначає здатність уряду формувати та реалізовувати економічну політику, спрямовану на забезпечення сталого розвитку. Якісне державне управління передбачає прозорість рішень, стратегічне планування, підтримку бізнесу та інновацій, а також ефективне регулювання економічних процесів. У країнах з високим рівнем управлінської ефективності створюються сприятливі умови для економічної активності та інвестицій.

Інституційне середовище також відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможності. Воно включає правову систему, захист прав власності, рівень корупції, якість регуляторних механізмів та стабільність економічних правил. Сильні інститути забезпечують передбачуваність економічного середовища, знижують ризики для бізнесу та стимулюють інвестиційну активність, що позитивно впливає на загальний розвиток економіки.

Останнім важливим фактором є ступінь інтеграції національної економіки у світову економічну систему. Активна участь у міжнародній торгівлі, інвестиційних потоках та глобальних ланцюгах доданої вартості сприяє доступу до нових технологій, ринків та інновацій. Чим глибше країна інтегрована у світову економіку, тим більше можливостей вона має для прискореного економічного розвитку та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Українські науковці наголошують, що особливо важливим є розвиток інноваційної активності підприємств, оскільки саме вона забезпечує

технологічне оновлення економіки та підвищення її ефективності [18]. У цьому контексті інновації виступають не лише фактором зростання, але й механізмом формування довгострокових конкурентних переваг.

Окрему роль у формуванні конкурентоспроможності відіграє цифровізація економіки. Як зазначається у сучасних дослідженнях, перехід до цифрової економіки забезпечує підвищення продуктивності праці, зниження трансакційних витрат та розширення доступу до глобальних ринків [19]. Це особливо актуально в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливим аспектом є також вплив глобалізаційних процесів. Українські дослідники підкреслюють, що інтеграція у світову економіку створює як нові можливості, так і додаткові виклики для національної конкурентоспроможності, оскільки посилюється міжнародна конкуренція за інвестиції, технології та ринки збуту [20].

Таким чином, конкурентоспроможність національної економіки є багатовимірною категорією, яка формується під впливом інноваційних, інституційних, економічних та соціальних факторів. Її рівень безпосередньо залежить від здатності країни адаптуватися до глобальних змін та ефективно використовувати інноваційні технології.

1.3. Взаємозв'язок інноваційних технологій та конкурентоспроможності національних економік

У сучасних умовах розвитку світової економіки інноваційні технології виступають ключовим фактором формування конкурентоспроможності національних економік. Це пов'язано з тим, що саме інновації забезпечують перехід до нових моделей виробництва, заснованих на знаннях, цифрових технологіях та високій доданій вартості. Як зазначається у дослідженнях

Всесвітній економічний форум, продуктивність та інноваційність є основними драйверами довгострокового економічного зростання країн [21].

Інноваційні технології формують основу переходу економік до четвертої промислової революції, яка характеризується широким впровадженням цифрових рішень, автоматизації, штучного інтелекту та великих даних. У цьому контексті країни, які активно інвестують у наукові дослідження та розробки, демонструють вищий рівень конкурентоспроможності та стійкості до глобальних кризових явищ [22].

На рисунку 1.2 подано взаємозв'язок інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки

Рисунок 1.2 Взаємозв'язок інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки

Джерело: складено за [3; 7; 12].

Згідно з підходами Всесвітньої організація інтелектуальної власності, інноваційний розвиток безпосередньо пов'язаний із здатністю країни генерувати нові знання та перетворювати їх у економічні результати. У межах Global Innovation Index (GII) оцінюються як інноваційні ресурси, так і результати інноваційної діяльності, що дозволяє комплексно визначити рівень технологічного розвитку економіки [23].

Одним із ключових механізмів впливу інновацій на конкурентоспроможність є підвищення продуктивності праці. Як підкреслює М. Портер, конкурентні переваги країни формуються через здатність підприємств створювати інноваційні продукти та ефективно використовувати ресурси [24]. Це означає, що інновації безпосередньо впливають на структуру економіки та її здатність до генерації доданої вартості.

Важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку відіграє людський капітал. Рівень освіти, кваліфікації та наукового потенціалу визначає здатність суспільства до створення та впровадження нових технологій. У звітах Програма розвитку ООН наголошується, що людський розвиток є базовою умовою економічної конкурентоспроможності держав [25].

Окремо слід виділити інституційне середовище, яке визначає умови функціонування інноваційної економіки. Ефективні інститути забезпечують захист прав власності, зниження трансакційних витрат та стимулювання інвестиційної активності. Як зазначається у Global Competitiveness Report, якість інституцій є одним із ключових факторів конкурентоспроможності [7].

Цифровізація економіки виступає сучасним ядром інноваційного розвитку. Впровадження цифрових технологій дозволяє автоматизувати виробничі процеси, підвищити ефективність управління та розширити доступ до глобальних ринків. Згідно з OECD Digital Economy Outlook, цифрова трансформація суттєво змінює структуру економічної діяльності та підвищує продуктивність у всіх секторах [24].

Важливим аспектом є інтеграція національних економік у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Країни, які активно залучені до

міжнародної торгівлі та інвестиційних потоків, мають доступ до передових технологій та інновацій. Це сприяє прискоренню економічного розвитку та підвищенню конкурентоспроможності [16].

Згідно з дослідженнями Світовий банк, інноваційний розвиток є критичним фактором економічної стійкості, особливо в умовах глобальних криз та трансформацій [13]. Економіки, які інвестують у технологічні інновації, швидше відновлюються після шоків та демонструють вищу адаптивність.

Особливої уваги потребує роль стартап-екосистем та інноваційних кластерів. Як показують сучасні дослідження, концентрація інноваційних підприємств у певних регіонах сприяє швидшому обміну знаннями, розвитку технологій та створенню нових ринків [5]. Це формує ефект агломерації, який підсилює конкурентні переваги національної економіки.

Інновації також впливають на структуру зайнятості, змінюючи попит на ринку праці. З одного боку, відбувається скорочення низькокваліфікованих робочих місць, а з іншого — зростає попит на висококваліфікованих спеціалістів у сфері ІТ, інженерії та аналітики даних. Це створює нові виклики для системи освіти та державної політики [6].

Таким чином, інноваційні технології виступають системоутворюючим фактором конкурентоспроможності національних економік. Вони впливають на продуктивність, структуру виробництва, якість людського капіталу та рівень інтеграції у світову економіку. У результаті формується стійка модель економічного розвитку, заснована на знаннях та технологічних перевагах.

Важливим аспектом інноваційного розвитку є також формування сприятливого інвестиційного середовища, яке забезпечує фінансування наукових досліджень, технологічних розробок та інноваційного підприємництва. Країни, які активно підтримують інноваційний сектор через державні програми, податкові стимули та венчурне фінансування, демонструють вищі темпи економічного зростання та швидше адаптуються до глобальних технологічних змін. У таких умовах інвестиції в інновації стають стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Суттєвий вплив на конкурентоспроможність мають також процеси цифровізації та автоматизації виробництва. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє підприємствам оптимізувати виробничі процеси, підвищувати якість продукції та скорочувати витрати. Крім того, цифрові рішення забезпечують швидший доступ до міжнародних ринків і сприяють інтеграції економік у глобальні ланцюги створення доданої вартості. У результаті цифровізація стає одним із ключових драйверів інноваційного розвитку та економічної модернізації.

Водночас інноваційний розвиток супроводжується низкою ризиків і викликів, серед яких особливе місце займає нерівномірність доступу до технологій та інноваційних ресурсів. Це може призводити до поглиблення економічних дисбалансів між країнами та регіонами, а також посилювати технологічну залежність менш розвинених економік від світових лідерів. У таких умовах важливого значення набуває формування ефективної державної політики, спрямованої на підтримку наукових досліджень, розвиток інноваційної інфраструктури та стимулювання технологічного підприємництва.

Отже, інноваційні технології є не лише фактором економічного зростання, але й стратегічною основою формування довгострокових конкурентних переваг держав у глобальному середовищі. Їх ефективне впровадження сприяє модернізації економіки, розвитку високотехнологічних секторів та підвищенню добробуту населення. Саме тому забезпечення інноваційного розвитку є одним із пріоритетних напрямів економічної політики більшості країн світу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

2.1. Аналіз сучасного стану інноваційного розвитку та конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі

Сучасний розвиток світової економіки характеризується посиленням ролі інновацій як ключового чинника формування конкурентоспроможності національних економік. В умовах глобалізації саме рівень технологічного розвитку визначає здатність держав адаптуватися до динамічних змін міжнародного середовища, забезпечувати економічне зростання та формувати стійкі конкурентні переваги.

Інноваційна активність країн безпосередньо впливає на продуктивність праці, ефективність використання ресурсів, розвиток людського капіталу та інтеграцію у глобальні ланцюги створення доданої вартості.

В основі цієї моделі знаходяться інвестиції в інновації, які виступають ключовою передумовою розвитку сучасної економіки. Саме фінансування наукових досліджень, цифрових технологій, стартапів та інноваційних проєктів створює умови для технологічного оновлення виробництва та формування інноваційного потенціалу держави.

Наступним етапом є науково-технічний розвиток, який забезпечує створення нових знань, технологій та сучасних виробничих рішень. Активний розвиток науки та впровадження результатів наукових досліджень у виробничу сферу сприяють прискоренню технологічного прогресу та модернізації економіки. У сучасних умовах саме науково-технічний потенціал визначає рівень інноваційності країни та її здатність ефективно конкурувати у глобальному середовищі.

Технологічна модернізація, яка формується під впливом інновацій та науково-технічного розвитку, забезпечує підвищення продуктивності праці та ефективності виробництва. Використання сучасного обладнання, автоматизації, цифрових технологій та інноваційних методів управління дозволяє оптимізувати виробничі процеси, скоротити витрати та покращити якість товарів і послуг. У результаті цього відбувається зміцнення конкурентних позицій національної економіки на міжнародному ринку.

На рисунку 2.1 подано взаємозв'язок інновацій та конкурентоспроможності національної економіки.

Рисунок 2.1 Взаємозв'язок інновацій та конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: складено за [23-24].

На рисунку 2.1 відображено послідовний взаємозв'язок між інноваційною діяльністю та підвищенням конкурентоспроможності національної економіки.

Завершальним етапом, представленим на рисунку, є економічне зростання, яке виступає результатом підвищення конкурентоспроможності економіки. Інноваційний розвиток забезпечує збільшення обсягів виробництва, зростання експорту високотехнологічної продукції, залучення інвестицій та підвищення рівня добробуту населення. Таким чином, рисунок демонструє, що інновації виступають основою довгострокового економічного розвитку та важливим чинником зміцнення позицій держави у світовій економіці.

Одним із найбільш авторитетних міжнародних показників оцінки інноваційного розвитку є Global Innovation Index (GII), який щорічно публікується Всесвітня організація інтелектуальної власності. У таблиці 2.1 подано позиції провідних країн світу у Global Innovation Index у 2024 р.

Таблиця 2.1. – Позиції провідних країн світу
у Global Innovation Index у 2024 р.

Країна	Місце у GIІ 2024	Сильні сторони інноваційного розвитку
Швейцарія	1	Високий рівень R&D, розвиток науки
Швеція	2	Цифровізація та людський капітал
США	3	Венчурне фінансування та ІТ-сектор
Сінгапур	4	Інноваційна інфраструктура
Велика Британія	5	Розвинена наукова база
Китай	11	Швидка технологічна модернізація
Україна	60+	Потенціал ІТ-сектору та освіти

Джерело: складено за [25-27].

Згідно з результатами останніх досліджень, лідерами світового інноваційного розвитку залишаються Швейцарія, Швеція, США, Сінгапур та Велика Британія. Високі позиції цих держав пояснюються значними інвестиціями у науково-дослідну діяльність, розвиненою цифровою інфраструктурою, ефективною державною політикою підтримки інновацій та високим рівнем людського капіталу.

Особливе місце серед світових лідерів посідають Сполучені Штати Америки, які демонструють високі показники інноваційної активності завдяки потужному науково-дослідному сектору, концентрації провідних технологічних компаній та розвиненій системі венчурного фінансування. Інноваційна екосистема США характеризується тісною взаємодією між університетами, бізнесом і державою, що сприяє швидкому впровадженню результатів наукових досліджень у виробництво. У таблиці 2.2 подано вплив інноваційних технологій на економічний розвиток.

Таблиця 2.2. - Вплив інноваційних технологій на економічний розвиток

Напрямок впливу	Результат для економіки
Автоматизація виробництва	Підвищення продуктивності праці
Цифровізація бізнесу	Зниження операційних витрат
Розвиток ІТ-сектору	Формування нових ринків
Інновації в управлінні	Підвищення ефективності підприємств
Впровадження ШІ	Оптимізація прийняття рішень
Зелені технології	Забезпечення сталого розвитку

Джерело: складено за [26-28].

Країни Європейського Союзу демонструють стабільно високі показники конкурентоспроможності завдяки активній політиці цифрової трансформації та розвитку зеленої економіки. У межах стратегії цифрового розвитку країни ЄС реалізують масштабні програми підтримки інноваційного підприємництва, розвитку штучного інтелекту, автоматизації виробництва та модернізації інфраструктури. Це сприяє зміцненню їхніх позицій у глобальному конкурентному середовищі.

Водночас стрімке зростання інноваційного потенціалу демонструє Китай, який за останнє десятиліття суттєво зміцнив свої позиції серед провідних технологічних держав світу. Значні державні інвестиції у цифрові технології, штучний інтелект, робототехніку та розвиток інноваційних кластерів

забезпечили високі темпи технологічної модернізації економіки та посилення конкурентних переваг країни на міжнародному рівні.

Аналіз міжнародного індексу конкурентоспроможності Global Competitiveness Index (GCI) свідчить про тісний взаємозв'язок між інноваційною активністю та загальною економічною конкурентоспроможністю держав. Країни з високим рівнем інноваційного розвитку демонструють кращі показники продуктивності праці, макроекономічної стабільності, якості інституційного середовища та цифрової готовності. У таблиці 2.3 подано показники Human Development Index (HDI) окремих країн світу у 2024 р.

Таблиця 2.3. - Показники Human Development Index (HDI) окремих країн світу у 2024 р.

Країна	Значення HDI	Рівень людського розвитку	Основні характеристики
Швейцарія	0,967	Дуже високий	Високий рівень освіти та доходів
Норвегія	0,966	Дуже високий	Розвинена соціальна система
США	0,938	Дуже високий	Потужний людський капітал
Німеччина	0,950	Дуже високий	Висока якість життя та медицини
Швеція	0,952	Дуже високий	Інноваційна та соціально орієнтована економіка
Китай	0,788	Високий	Активний розвиток освіти та технологій
Україна	0,779	Високий	Значний освітній потенціал

Джерело: складено за [28].

Практика показує, що країни з високими показниками освіти, тривалості життя та доходів населення мають значно вищий потенціал до інноваційного розвитку, оскільки людський капітал є базовим ресурсом для створення нових знань і технологій.

Україна у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку демонструє помірні позиції. Попри значний науково-освітній потенціал, країна стикається з низкою системних проблем, серед яких недостатній рівень фінансування

наукових досліджень, обмежений доступ до інвестиційних ресурсів, інституційні бар'єри та недостатній рівень комерціалізації інноваційних розробок.

Водночас Україна має значні перспективи для підвищення конкурентоспроможності завдяки розвитку ІТ-сектору, цифровізації державного управління, інтеграції до європейського економічного простору та активізації міжнародного технологічного співробітництва. Реалізація інноваційної стратегії розвитку може суттєво посилити конкурентні позиції держави у глобальному середовищі.

Таким чином, аналіз сучасного стану інноваційного розвитку національних економік свідчить, що саме інноваційні технології виступають стратегічним фактором забезпечення економічної конкурентоспроможності. Країни, які формують сприятливе інституційне середовище для інновацій, інвестують у людський капітал та цифрову трансформацію, отримують стійкі переваги у глобальній економічній конкуренції.

Розвиток інноваційних технологій є складним процесом, що потребує послідовного, системного та стратегічно орієнтованого підходу, а також створення сприятливих умов для генерування, впровадження й поширення нових рішень.

Формування інноваційних технологій на підприємстві охоплює комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності, технологічне оновлення та зміцнення ринкових позицій. Усвідомлення теоретичних засад цього процесу є важливою передумовою розвитку інноваційного потенціалу підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності в сучасному економічному середовищі.

Важливим елементом розвитку інноваційних технологій є ефективне поєднання наукових досліджень, виробничого потенціалу та управлінських рішень. Саме взаємодія науки, бізнесу та держави створює передумови для прискорення інноваційних процесів і формування конкурентних переваг підприємств. У сучасних умовах особливого значення набуває здатність

підприємств швидко адаптуватися до технологічних змін та впроваджувати новітні цифрові рішення у свою діяльність.

Суттєву роль у формуванні інноваційних технологій відіграє інноваційна інфраструктура, яка включає науково-дослідні установи, технопарки, бізнес-інкубатори, стартап-центри та інші елементи підтримки інноваційної діяльності. Наявність розвиненої інноваційної екосистеми сприяє комерціалізації нових ідей, залученню інвестицій та поширенню сучасних технологій у різних секторах економіки. Це створює умови для підвищення ефективності виробництва та зміцнення ринкових позицій підприємств.

Крім того, розвиток інноваційних технологій значною мірою залежить від рівня кваліфікації персоналу та здатності підприємств формувати інноваційну культуру. Підготовка висококваліфікованих кадрів, стимулювання творчого мислення та підтримка інноваційної активності працівників забезпечують ефективне впровадження нових технологічних рішень. У результаті інновації стають важливим інструментом забезпечення довгострокового розвитку підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності в умовах глобальної економіки.

У сучасному економічному середовищі інноваційні технології стають важливим чинником забезпечення стійкості підприємств до зовнішніх викликів і кризових явищ. Використання сучасних технологічних рішень дозволяє підвищувати гнучкість виробничих процесів, оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та ефективніше використовувати наявні ресурси. Завдяки цьому підприємства отримують можливість зміцнювати свої конкурентні позиції та адаптуватися до динамічних умов глобального ринку.

Водночас успішне формування та впровадження інноваційних технологій потребує постійного вдосконалення системи управління інноваційною діяльністю. Саме комплексний підхід до інноваційного розвитку забезпечує довгострокове економічне зростання підприємств і створює передумови для підвищення конкурентоспроможності національної економіки загалом.

2.2. Аналіз впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність національних економік

Сучасний розвиток світової економіки характеризується активним поширенням інноваційних технологій, цифровізацією економічних процесів та посиленням ролі знань у формуванні конкурентних переваг держав. Країни, які активно впроваджують інноваційні технології та інвестують у розвиток науки, освіти й цифрової інфраструктури, займають провідні позиції у світовій економіці [3].

В умовах глобальної конкуренції інновації виступають не лише інструментом модернізації економіки, а й важливим чинником формування довгострокових конкурентних переваг. Розвиток цифрових технологій, автоматизації виробництва, штучного інтелекту, великих даних та Інтернету речей створює нові можливості для економічного розвитку. У сучасних умовах саме інноваційна активність визначає здатність держав адаптуватися до швидких змін глобального середовища [30]. У таблиці 2.1. подано розвиток інноваційного потенціалу розвинутих країн світу у 2019–2024 рр.

Таблиця 2.1. – Розвиток інноваційного потенціалу розвинутих країн світу у 2019–2024 рр. (бали)

Країна	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Швейцарія	67,2	66,1	65,5	64,6	67,6	67,5
Швеція	63,7	62,5	63,1	64,2	64,5	64,5
США	61,7	60,6	61,3	61,8	62,4	62,4
Велика Британія	61,3	59,8	59,7	58,9	61,0	61,0
Сінгапур	58,4	58,7	59,0	61,5	61,2	61,2
Німеччина	58,2	57,5	57,8	58,0	58,1	58,1
Південна Корея	56,6	57,0	57,5	58,1	60,9	60,9

Пояснення: Global Innovation Index оцінюється за шкалою приблизно від 0 до 100 балів і відображає рівень інноваційного розвитку країни

Джерело: складено за [27-32].

Аналіз даних таблиці 2.4 свідчить про стійке зростання інноваційного потенціалу більшості розвинутих країн світу упродовж 2019–2024 рр. Лідруючі позиції стабільно займає Швейцарія, яка протягом багатьох років залишається світовим лідером за рівнем інноваційного розвитку. Високі показники також демонструють Швеція, США та Сінгапур, що пояснюється значними інвестиціями у науково-дослідні розробки, розвитком цифрової інфраструктури та високим рівнем людського капіталу. Особливо помітною є позитивна динаміка Південна Корея, яка значно посилсила свої позиції завдяки активному розвитку високотехнологічних галузей та цифрових технологій.

Аналіз сучасних міжнародних рейтингів свідчить, що країни з високим рівнем інноваційного розвитку характеризуються також високими показниками конкурентоспроможності. Зокрема, Швейцарія, США, Швеція, Сінгапур та Нідерланди традиційно займають провідні позиції у Global Innovation Index та Global Competitiveness Index. Це пояснюється значними інвестиціями у науково-дослідну діяльність, розвитком цифрової економіки та високою якістю людського капіталу [33].

Водночас результати дослідження підтверджують, що інноваційний потенціал є одним із ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі. Країни з високими показниками інноваційного розвитку демонструють кращу адаптивність до глобальних економічних трансформацій, вищий рівень продуктивності та стійкі конкурентні переваги на світових ринках. Це свідчить про необхідність посилення державної підтримки інноваційної діяльності, розвитку науково-технологічної бази та стимулювання цифрової трансформації економіки як стратегічних напрямів довгострокового розвитку.

Особливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік відіграє цифровізація. Цифрові технології забезпечують автоматизацію бізнес-процесів, розвиток електронної комерції, цифрових фінансових послуг, онлайн-освіти та електронного урядування. У результаті цього підвищується продуктивність праці, скорочуються виробничі витрати та створюються нові

можливості для розвитку підприємництва [14]. На рисунку 2.2 подано рівень цифровізації у розвинутих країнах світу за період 2019-2024 рр.

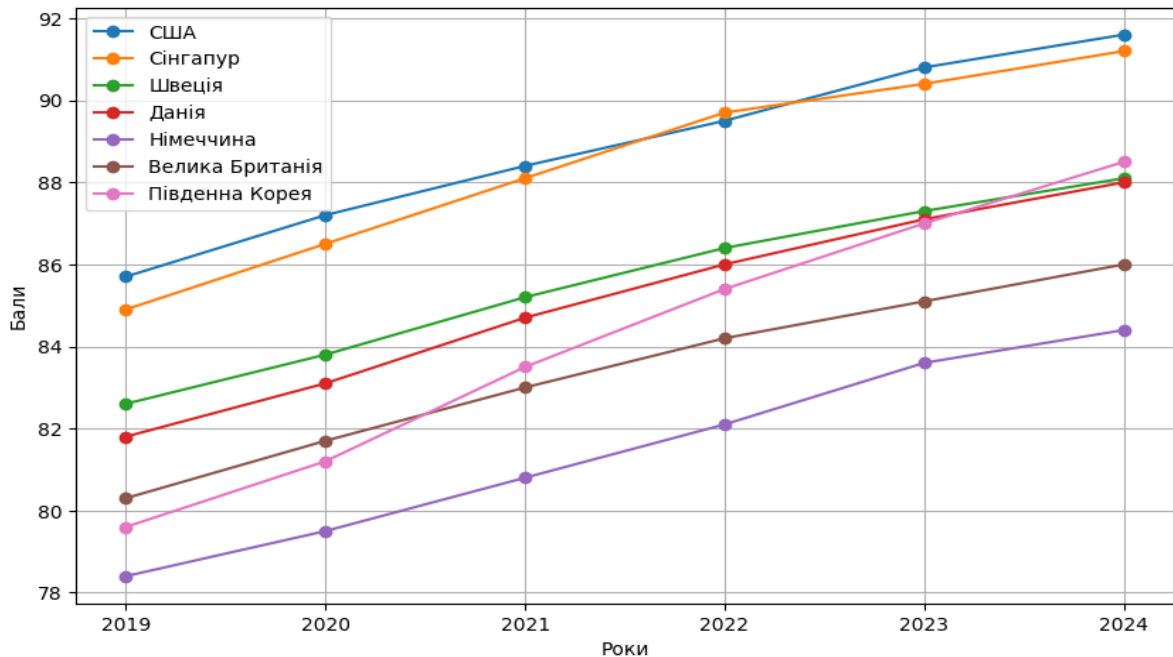

Рисунок 2.2 Рівень цифровізації у розвинутих країнах світу за період 2019-2024 рр.

Джерело: складено за [33-34].

Аналіз рисунку 2.2 свідчить про стійке зростання рівня цифровізації у розвинутих країнах світу протягом 2019–2024 рр. Найвищі показники демонструють США та Сінгапур, що пояснюється високим рівнем розвитку цифрової інфраструктури, активним впровадженням інноваційних технологій та значними інвестиціями у сферу цифрової економіки. Позитивна динаміка також характерна для країн Європи, зокрема Швеції, Данії та Великої Британії, де цифровізація є одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики.

Водночас результати дослідження підтверджують, що рівень цифровізації безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національних економік. Країни з високими показниками цифрового розвитку мають ширші можливості для модернізації виробництва, розвитку інноваційного підприємництва та інтеграції у глобальні цифрові ринки. Це свідчить про важливість подальшого

розвитку цифрової інфраструктури, підтримки інновацій та стимулювання технологічної трансформації як ключових умов забезпечення довгострокового економічного зростання.

Провідні країни світу активно формують інноваційні екосистеми, які забезпечують ефективну взаємодію держави, науки, бізнесу та освіти. Саме така співпраця створює умови для розвитку стартапів, комерціалізації інновацій та технологічної модернізації економіки. Найбільш успішними у цьому напрямі є США, Китай, Німеччина, Південна Корея та країни Європейського Союзу [13]. На рисунку 2.3 схематично зображено основні складові інноваційної конкурентоспроможності національної економіки.

Рисунок 2.3 Основні складові інноваційної конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: складено за [3, 14, 20].

Важливим індикатором інноваційного розвитку виступає частка витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D) у ВВП країни.

Провідні держави світу активно фінансують наукові дослідження, стимулюючи розвиток високотехнологічних галузей. Найвищі показники витрат на R&D спостерігаються у Південній Кореї, Ізраїлі, США та Японії. У таблиці 2.5 подано розподіл витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у ВВП окремих країн світу за період 2019-2024 рр.

Таблиця 2.5. – Частка витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у ВВП окремих країн світу у 2019–2024 рр., %

Країна	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Південна Корея	4,6	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2
США	3,1	3,2	3,3	3,4	3,5	3,5
Японія	3,2	3,2	3,3	3,3	3,4	3,4
Німеччина	3,0	3,1	3,1	3,1	3,2	3,2
Китай	2,2	2,4	2,4	2,5	2,6	2,7
Україна	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4

Джерело: складено за [24, 33].

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить про суттєву диференціацію рівня фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт серед країн світу. Найвищу частку витрат на R&D демонструє Південна Корея, яка систематично інвестує значні ресурси у розвиток високотехнологічних галузей, цифрової економіки та інноваційної інфраструктури. Високі показники також характерні для США, Японії та Німеччини, що підтверджує їх орієнтацію на інноваційну модель економічного розвитку та підтримку науково-технологічного прогресу.

Водночас Україна характеризується значно нижчим рівнем фінансування наукових досліджень порівняно з провідними економіками світу. Це негативно впливає на розвиток інноваційного потенціалу, конкурентоспроможність національної економіки та можливості інтеграції у глобальні технологічні процеси. Отримані результати свідчать про необхідність посилення державної підтримки науки, стимулювання інноваційної діяльності та збільшення інвестицій у дослідження й розробки як важливих умов забезпечення довгострокового економічного розвитку.

У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток цифрової економіки. Цифровізація сприяє формуванню нових бізнес-моделей, розвитку електронної комерції та цифрових платформ. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність управління підприємствами, оптимізувати логістичні процеси та забезпечити доступ до інформації [26].

Особливо активно цифрові технології впроваджуються у фінансовій сфері. Розвиток FinTech, цифрових банківських послуг, електронних платежів та блокчейн-технологій суттєво змінює сучасну фінансову систему. Провідні країни світу активно підтримують розвиток цифрових фінансових технологій, що сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій та розвитку підприємництва. На рисунку 2.4 подано вплив цифровізації на конкурентоспроможність економіки.

Рисунок 2.4 Вплив цифровізації на конкурентоспроможність економіки
Джерело: складено за [14, 26, 32].

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік відіграє розвиток людського капіталу. Саме освіта, науковий потенціал та рівень професійної підготовки населення визначають здатність держави ефективно впроваджувати інновації. У сучасній економіці знань людський капітал виступає стратегічним ресурсом економічного розвитку.

Провідні країни світу активно інвестують у розвиток освіти, науки та цифрових компетентностей населення. Особливого значення набуває STEM-освіта, яка забезпечує підготовку фахівців у сферах науки, технологій, інженерії та математики. Саме такі спеціалісти формують основу інноваційної економіки та забезпечують розвиток високотехнологічних галузей. На рисунку 2.5 представлено розвиток STEM-освіти в прозвинутих країнах світу за період 2019-2024 рр.

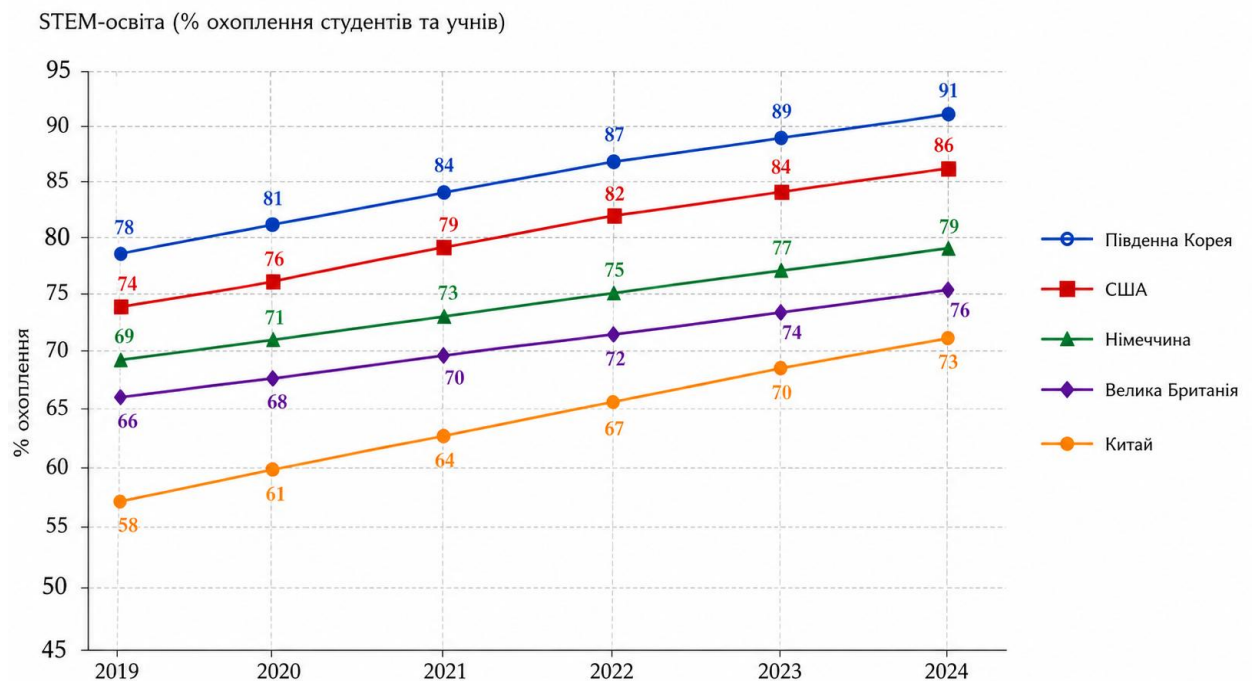

Рисунок 2.7 Розвиток STEM-освіти в прозвинутих країнах світу за період 2019-2024 рр.

Джерело: складено за [19, 23, 24].

Аналіз показників розвитку STEM-освіти у 2019–2024 рр. свідчить про стійке зростання рівня підготовки кадрів у сферах науки, технологій, інженерії

та математики у провідних країнах світу. Найвищі темпи розвитку демонструє Південна Корея, яка активно інвестує у технологічну освіту та цифрову трансформацію освітньої системи. Високі показники також характерні для США та Німеччини, де STEM-освіта є одним із ключових напрямів формування інноваційного потенціалу економіки.

Отримані результати підтверджують, що розвиток STEM-освіти безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національних економік, оскільки забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для інноваційних і високотехнологічних секторів. Країни з високим рівнем розвитку STEM-освіти мають кращі можливості для впровадження інновацій, цифровізації виробництва та розвитку науково-технологічного потенціалу, що сприяє зміцненню їх позицій у глобальному економічному середовищі.

Цифровізація безпосередньо впливає на ефективність економічної системи. Використання сучасних технологій забезпечує оптимізацію виробничих процесів, скорочення витрат та покращення якості продукції. У результаті цього підвищується конкурентоспроможність підприємств і національної економіки загалом.

Важливим чинником інноваційного розвитку виступає ефективність державної політики у сфері підтримки інновацій. Провідні країни світу реалізують комплексні програми розвитку науки, цифрової економіки та високотехнологічного виробництва. Державна підтримка інновацій здійснюється через податкові стимули, грантові програми, венчурне фінансування та підтримку стартапів [30].

Для України проблема формування ефективної інноваційної політики є особливо актуальною в умовах післявоєнного відновлення економіки. Важливим завданням виступає модернізація виробництва, розвиток цифрової інфраструктури та створення сприятливого інвестиційного клімату. Особливого значення набуває інтеграція України у європейський інноваційний простір.

Водночас розвиток інноваційної економіки супроводжується низкою викликів. Серед основних проблем можна виділити нерівномірність доступу до

цифрових технологій, високий рівень конкуренції на глобальному ринку, дефіцит кваліфікованих кадрів та недостатній рівень фінансування науки. Крім того, швидкі темпи цифровізації створюють нові ризики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних. На рисунку 2.6 подано основні переваги та ризики цифровізації економіки.

Переваги цифровізації	Основні ризики
 Підвищення продуктивності	 Кіберзагрози
 Скорочення витрат	 Цифрова нерівність
 Розвиток електронної комерції	 Витіснення окремих професій
 Автоматизація виробництва	 Залежність від технологій
 Покращення управління	 Ризики витоку даних

Рисунок 2.6 Основні переваги та ризики цифровізації економіки
Джерело: складено за [14, 26].

Незважаючи на існуючі ризики, світовий досвід свідчить, що переваги цифровізації та інноваційного розвитку значно переважають можливі негативні наслідки. Саме інновації створюють основу для довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності держав.

Важливу роль у формуванні інноваційної економіки відіграє міжнародне технологічне співробітництво. Участь країн у міжнародних дослідницьких програмах, трансфер технологій та інтеграція у глобальні інноваційні мережі забезпечують доступ до сучасних технологій та сприяють розвитку

високотехнологічного виробництва [34].

Для України перспективним напрямом є поглиблення співпраці з Європейським Союзом у сфері науки, цифровізації та інновацій. Участь у міжнародних програмах, зокрема Horizon Europe, створює можливості для розвитку наукових досліджень, залучення фінансування та інтеграції українських науковців у світовий науковий простір.

Значну роль у забезпеченні конкурентоспроможності відіграє розвиток інноваційної інфраструктури. Технопарки, бізнес-інкубатори, індустріальні парки та стартап-центри забезпечують сприятливі умови для розвитку інноваційного підприємництва та комерціалізації наукових розробок. Провідні держави активно підтримують створення таких інноваційних екосистем [15].

У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває поєднання цифрових та зелених технологій. Розвиток енергоефективних рішень, відновлюваної енергетики та екологічних інновацій сприяє формуванню моделі сталого розвитку. Використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати використання ресурсів, зменшити негативний вплив на довкілля та підвищити ефективність економічної системи [29].

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що інноваційні технології є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі. Саме розвиток цифровізації, науки, освіти, людського капіталу та інноваційної інфраструктури створює основу для довгострокового економічного зростання та формування стійких конкурентних переваг держав.

Для України важливим завданням є активізація інноваційної діяльності, збільшення інвестицій у науку та цифрову інфраструктуру, підтримка високотехнологічного підприємництва та інтеграція у світовий інноваційний простір. Реалізація цих напрямів сприятиме модернізації економіки, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпеченню сталого розвитку держави.

2.3. Напрями підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах інноваційного розвитку

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації конкурентоспроможність національних економік дедалі більше залежить від здатності держав ефективно впроваджувати інноваційні технології, адаптуватися до швидких змін світового ринку та забезпечувати стійкий економічний розвиток. Інновації виступають ключовим чинником формування довгострокових конкурентних переваг, оскільки сприяють модернізації виробництва, підвищенню продуктивності праці, розвитку людського капіталу та посиленню позицій країн у міжнародному економічному середовищі [31].

Сучасний світовий досвід свідчить, що найбільш конкурентоспроможними є ті держави, які активно інвестують у науково-дослідну діяльність, цифрову інфраструктуру та розвиток високотехнологічних галузей. Провідні країни світу формують інноваційні екосистеми, які забезпечують ефективну взаємодію держави, бізнесу, науки та освіти. Саме така модель створює передумови для генерації нових знань, розвитку стартапів та комерціалізації інновацій [20].

Для України проблема підвищення конкурентоспроможності є особливо актуальною в умовах глобальних економічних трансформацій, посилення міжнародної конкуренції та необхідності післявоєнного відновлення економіки. Важливим завданням держави виступає формування інноваційної моделі розвитку, яка дозволить забезпечити модернізацію виробничої бази, підвищення ефективності економіки та інтеграцію у світовий інноваційний простір [31].

Одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності національної економіки є розвиток цифровізації. Цифрові технології забезпечують автоматизацію виробничих процесів, оптимізацію управління, розвиток електронної комерції та цифрових фінансових послуг. У сучасних умовах цифровізація виступає не лише інструментом модернізації економіки, але й важливим фактором формування нових конкурентних переваг держав [14].

На рисунку 2.7 подано цифрові рішення, що можуть застосовуватися для забезпечення зеленого переходу економічної системи.

Рисунок 2.7 Цифрові рішення, що можуть застосовуватися для забезпечення зеленого переходу економічної системи

Джерело: складено за [29, 33].

Особливу роль у розвитку цифрової економіки відіграють технології штучного інтелекту, великі дані, Інтернет речей, блокчейн та хмарні технології. Їх використання дозволяє підвищити ефективність виробництва, покращити якість управлінських рішень та забезпечити більш раціональне використання ресурсів. Провідні країни світу активно інтегрують цифрові технології у промисловість, фінансову сферу, освіту та систему державного управління [26].

На рисунку 2.8 подано основні напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки

Рисунок 2.8 Основні напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: складено за [3, 14, 15].

Важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є розвиток людського капіталу. У сучасній економіці знань саме рівень освіти, професійної підготовки та інноваційних компетентностей населення визначає здатність країни створювати та впроваджувати новітні технології [15].

Провідні держави світу активно інвестують у розвиток освіти, науки та професійної підготовки кадрів. Особливого значення набуває формування цифрових навичок, розвиток STEM-освіти та підтримка наукових досліджень. У сучасних умовах людський капітал виступає стратегічним ресурсом економічного розвитку та ключовим фактором інноваційної конкурентоспроможності [32].

Для України актуальним завданням є модернізація системи освіти відповідно до потреб цифрової економіки та світового ринку праці. Необхідним

є посилення співпраці між закладами освіти, бізнесом та державою з метою формування сучасних професійних компетентностей та стимулювання інноваційної активності молоді.

Не менш важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності є розвиток інноваційної інфраструктури. Йдеться про створення технопарків, індустриальних парків, бізнес-інкубаторів, інноваційних кластерів та науково-дослідних центрів. Такі елементи інноваційної екосистеми забезпечують сприятливі умови для розвитку стартапів, комерціалізації інновацій та залучення інвестицій [13].

У провідних країнах світу значну роль у розвитку інноваційної економіки відіграє венчурне фінансування. Венчурний капітал забезпечує підтримку високотехнологічних компаній та сприяє розвитку інноваційного підприємництва. Саме завдяки ефективній системі фінансування інновацій США, Китай та країни Європейського Союзу демонструють високі темпи технологічного розвитку. У таблиці 2.6 подано основні напрями інноваційного розвитку та їх вплив на конкурентоспроможність

Таблиця 2.6. - Основні напрями інноваційного розвитку та їх вплив на конкурентоспроможність

Напрямок розвитку	Вплив на економіку
Цифровізація	Підвищення продуктивності та ефективності
Інвестиції у науку	Створення нових технологій
Розвиток людського капіталу	Формування інноваційних компетентностей
Розвиток ІТ-сектору	Зростання експорту послуг
Інноваційна інфраструктура	Підтримка стартапів та бізнесу
Зелені технології	Забезпечення сталого розвитку

Джерело: складено за [20, 26, 30].

Важливим напрямом забезпечення конкурентоспроможності є інтеграція держав у глобальний інноваційний простір. Міжнародне технологічне співробітництво сприяє обміну знаннями, трансферу технологій та залученню

інвестицій. Особливе значення має участь країн у міжнародних дослідницьких програмах та інноваційних мережах [30].

Для України перспективним напрямом є поглиблення співпраці з Європейським Союзом у сфері науки, цифровізації та інновацій. Інтеграція до європейського економічного простору створює можливості для залучення фінансових ресурсів, участі у міжнародних дослідницьких програмах та модернізації національної економіки [35].

Водночас важливим завданням державної політики виступає формування сприятливого інституційного середовища. Ефективна система державного управління, прозоре регулювання, захист прав інтелектуальної власності та підтримка підприємництва створюють умови для розвитку інноваційної діяльності та підвищення інвестиційної привабливості країни [36].

У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток зеленої економіки та екологічних інновацій. Світова практика демонструє, що поєднання цифрових і зелених технологій створює нові можливості для забезпечення сталого розвитку та формування конкурентних переваг держав. Використання енергоефективних технологій, розвиток відновлюваної енергетики та впровадження принципів циркулярної економіки дозволяють підвищити ефективність використання ресурсів та зменшити негативний вплив на довкілля.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності національних економік в умовах інноваційного розвитку потребує комплексного підходу, який передбачає розвиток цифровізації, науки, освіти, людського капіталу та інноваційної інфраструктури. Провідні країни світу демонструють, що саме інновації виступають основою довгострокового економічного зростання та формування стійких конкурентних переваг [37-39].

Для України важливим завданням є активізація інноваційної діяльності, модернізація економіки, розвиток міжнародного технологічного співробітництва та адаптація державної політики до сучасних глобальних викликів. Реалізація цих напрямів дозволить зміцнити позиції країни у світовій економіці та забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток.

Водночас ефективне впровадження зеленої та цифрової трансформації потребує активної державної підтримки, формування сприятливого інституційного середовища та стимулювання інноваційної діяльності. Досвід провідних країн світу свідчить, що державна політика у сфері розвитку науки, цифрової інфраструктури та екологічних технологій є важливим чинником забезпечення довгострокової конкурентоспроможності національної економіки. Значну роль також відіграють інвестиції у людський капітал, розвиток системи освіти та підготовка фахівців, здатних працювати в умовах цифрової економіки та технологічних змін.

Проведене дослідження дозволило встановити, що інноваційні технології виступають одним із ключових драйверів економічного розвитку та підвищення конкурентних позицій держав у глобальному середовищі. Високий рівень цифровізації, розвиток інноваційної інфраструктури, підтримка наукових досліджень і стимулювання підприємницької активності забезпечують формування сучасної моделі економіки, орієнтованої на знання, інновації та технологічний прогрес.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій інновації виступають одним із ключових чинників формування конкурентоспроможності національних економік. Світова економіка перебуває на етапі глибоких трансформацій, пов'язаних із цифровізацією, автоматизацією виробничих процесів, розвитком штучного інтелекту, поширенням інформаційно-комунікаційних технологій та переходом до інноваційної моделі розвитку. Саме інноваційні технології забезпечують модернізацію економічних систем, підвищення продуктивності праці, розвиток людського капіталу та формування довгострокових конкурентних переваг держав у глобальному економічному середовищі.

У процесі дослідження було встановлено, що інновації є важливим фактором економічного зростання та підвищення ефективності функціонування національних економік. Вони забезпечують створення нових товарів і послуг, удосконалення виробничих процесів, розвиток цифрової інфраструктури та підвищення рівня технологічної модернізації. Водночас інноваційний розвиток сприяє активізації міжнародної торгівлі, залученню інвестицій, розширенню можливостей для інтеграції держав у світовий економічний простір та посиленню їх конкурентних позицій.

У роботі досліджено теоретичні засади інноваційного розвитку та визначено сутність інноваційних технологій як важливого інструменту забезпечення конкурентоспроможності національних економік. Встановлено, що інноваційні технології охоплюють широкий спектр сучасних рішень, пов'язаних із цифровізацією, автоматизацією, роботизацією, використанням штучного інтелекту, великих даних, хмарних технологій та Інтернету речей. Їх впровадження створює умови для підвищення ефективності виробництва, оптимізації управлінських процесів і розвитку інноваційної економіки.

Особливу увагу в дослідженні приділено класифікації інноваційних технологій та їх ролі у сучасній економіці. Було визначено, що інновації можуть

бути радикальними, інкрементальними та імітаційними; виробничими, управлінськими, цифровими, соціальними та екологічними; продуктовими, процесними, організаційними та маркетинговими. Така класифікація дозволяє комплексно оцінити вплив інновацій на розвиток економіки та визначити їх значення у формуванні конкурентних переваг держав.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що конкурентоспроможність національної економіки формується під впливом сукупності взаємопов'язаних факторів, серед яких провідне місце займають рівень розвитку інноваційних технологій, якість людського капіталу, ефективність державного управління, стан інституційного середовища та рівень інтеграції держави у світову економіку. Саме поєднання цих чинників забезпечує здатність країни ефективно функціонувати у глобальному конкурентному середовищі та адаптуватися до сучасних економічних викликів.

У роботі проаналізовано міжнародні індекси конкурентоспроможності та інноваційного розвитку, зокрема Global Competitiveness Index, Global Innovation Index та Human Development Index. Дослідження показало, що найбільш конкурентоспроможними країнами світу є держави, які активно інвестують у розвиток науки, освіти, цифрової інфраструктури та інноваційних технологій. Провідні позиції займають США, Швейцарія, Швеція, Південна Корея, Сінгапур, Німеччина та інші високорозвинені країни, які характеризуються високим рівнем технологічного розвитку та ефективною державною інноваційною політикою.

Було встановлено, що цифровізація економіки виступає одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності держав. Використання цифрових технологій у виробництві, фінансовій сфері, системі державного управління та освіті дозволяє забезпечити автоматизацію процесів, підвищити ефективність використання ресурсів та створити нові можливості для економічного розвитку. Особливо активно процеси цифровізації розвиваються у США, Китаї, країнах Європейського Союзу та Південній Кореї.

Важливим результатом дослідження стало визначення ролі людського капіталу у забезпеченні інноваційного розвитку та конкурентоспроможності

економіки. У сучасних умовах економіки знань саме рівень освіти, професійної підготовки, цифрових компетентностей та наукового потенціалу населення визначає здатність держави створювати та впроваджувати інновації. Інвестиції у розвиток науки, освіти та професійної підготовки виступають стратегічною передумовою довгострокового економічного зростання.

У роботі також досліджено роль інституційного середовища у формуванні конкурентоспроможності національної економіки. Встановлено, що ефективна система державного управління, прозоре регулювання, захист прав інтелектуальної власності, підтримка підприємництва та сприятливий інвестиційний клімат є необхідними умовами розвитку інноваційної діяльності та залучення інвестицій. Водночас недосконалість інституційного середовища, високий рівень корупції та недостатня ефективність державної політики можуть суттєво стримувати інноваційний розвиток економіки.

Особливу актуальність для України має проблема забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальних викликів та післявоєнного відновлення. У дослідженні встановлено, що Україна володіє значним людським та науково-технічним потенціалом, однак рівень впровадження інноваційних технологій та розвитку інноваційної інфраструктури залишається недостатнім. Основними проблемами є низький рівень фінансування науки, недостатній розвиток венчурного інвестування, відтік кваліфікованих кадрів та недостатня інтеграція науки і бізнесу.

Проведене дослідження дозволило визначити основні напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки України в умовах інноваційного розвитку. Насамперед необхідним є формування ефективної державної інноваційної політики, спрямованої на підтримку наукових досліджень, розвиток цифрової інфраструктури та стимулювання інноваційної активності підприємств. Важливим завданням виступає модернізація промисловості на основі сучасних цифрових технологій та активізація процесів технологічного оновлення економіки.

Одним із ключових напрямів державної політики має стати розвиток людського капіталу. Для цього необхідно забезпечити модернізацію системи освіти відповідно до потреб цифрової економіки, підтримувати STEM-освіту, стимулювати розвиток наукових досліджень та створювати умови для професійної підготовки висококваліфікованих кадрів. Особливе значення має розвиток цифрових компетентностей населення та підтримка інноваційного підприємництва серед молоді.

Важливою умовою підвищення конкурентоспроможності України є розвиток інноваційної інфраструктури, зокрема технопарків, бізнес-інкубаторів, індустріальних парків, стартап-центрів та науково-дослідних установ. Їх функціонування сприятиме комерціалізації наукових розробок, розвитку малого інноваційного бізнесу та залученню інвестицій у високотехнологічні галузі економіки.

Крім того, необхідним є посилення інтеграції України у світовий інноваційний простір через розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва, участь у міжнародних дослідницьких програмах та адаптацію національного законодавства до європейських стандартів. Поглиблення співпраці з Європейським Союзом у сфері цифровізації, науки та інновацій створить додаткові можливості для модернізації економіки та залучення інвестицій.

Таким чином, інноваційні технології виступають ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі. Саме інноваційний розвиток формує основу довгострокового економічного зростання, технологічної модернізації та підвищення ефективності економічних систем. Для України реалізація інноваційної моделі розвитку є необхідною умовою інтеграції у світову економіку, зміцнення міжнародних конкурентних позицій та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніс С. В. *Інноваційні технології як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств*. Київ, 2020. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/acc240dd-ae86-4b8a-81e6-43c5416d2623>
2. Белянська Ю. В. *Економічна сутність та значення інновацій в сучасних умовах господарювання*. Review of Transport Economics and Management, 2020. URL: <https://pte.ust.edu.ua/article/view/209406>
3. Геєць В. М. *Інноваційна Україна: національна доповідь*. НАН України, 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/285593330_Innovacijna_Ukraina_2020_na_nacionalna_dopovid
4. Залецька І. О., Максимова Ю. О. *Інноваційна економіка та сучасні технології управління підприємством*. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/47769307-bfb5-4a12-9860-ad0f0255d88f>
5. Велика О. Ю. Основні види та організаційні форми підприємств в Україні [Електронний ресурс] / О. Ю. Велика // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Електронне наукове фахове видання. – 2018. – Вип. 3 (14). – Режим доступу: <http://easterneurope-ebm.in.ua>.
6. Ляліна Н. С. Сучасний бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку / Н. С. Ляліна, Г. Л. Матвієнко-Біляєва, А. С. Панчук // Інфраструктура ринку. – 2021. – № 53. – С. 74-79.
7. Drucker P. F. *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. New York: Harper Business, 2006. URL: <https://www.harpercollins.com/products/innovation-and-entrepreneurship-peter-f-drucker>
8. Hargadon A. *How Breakthroughs Happen: The Surprising Truth About How Companies Innovate*. Boston: Harvard Business School Press, 2003. URL: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=16032>

9. Rumelt R. Good Strategy/Bad Strategy: The Difference and Why It Matters. New York: Crown Business, 2011. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/308213/good-strategybad-strategy-by-richard-rumelt/>
10. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. URL: <https://books.google.com/books?id=2o5zAAAAMAAJ>
11. Rogers E. M. Diffusion of Innovations (5th ed.). New York: Free Press, 2003. URL: <https://books.google.com/books?id=9U1K5LjUOwEC>
12. Romer P. M. Endogenous Technological Change. Journal of Political Economy, 1990. URL: <https://www.jstor.org/stable/2937632>
13. Підоричева І. Ю. *Інноваційна екосистема в сучасних економічних дослідженнях // Економіка промисловості.* – 2020. URL: <https://www.researchgate.net/publication/342472674> *Innovation ecosystem in contemporary economic researches*
14. Демчишак Н. Б., Глутковський М. О. *Розвиток цифрової економіки в Україні // Інноваційна економіка.* – 2020. URL: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/627>
15. Лісовська Л. С., Юринець О. В. *Інноваційний процес: сучасні підходи.* – 2020. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/f866e523-ebe8-4899-8e13-de9b489508c0>
16. Іванова Т. В. *Інноваційна діяльність підприємств України як фактор підвищення конкурентоспроможності.* – 2020. URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.17.2020.216386>
17. World Economic Forum. Global Competitiveness Report 2020. – Geneva, 2020.
18. Ємцев В. І. *Активізація інноваційної діяльності як шлях до підвищення конкурентоспроможності.* – 2020.
19. OECD Digital Economy Outlook 2020. URL: <https://www.oecd.org/digital/digital-economy-outlook/> OECD Digital Economy Outlook 2020. URL: <https://www.oecd.org/digital/digital-economy-outlook/>

20. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : підручник. Київ : Либідь, 2021. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u132/innovatsiyna_ekonomika.pdf
21. World Economic Forum GCI. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2020/>
22. WIPO Global Innovation Index 2023. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/
23. World Bank. Education Statistics (EdStats) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://datatopics.worldbank.org/education/> (дата звернення: 29.04.2026).
24. OECD Research and Development Statistics 2025. URL: <https://www.oecd.org/sti/msti.htm>
25. Gigler, B.-S. 7 steps enabling the twin transition to a sustainable and digital economy. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/341708807_7_steps_enabling_the_twin_transition_to_a_sustainable_and_digital_economy (дата звернення: 01.03.2024).
26. Краус Н. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи розвитку. Київ : Центр учбової літератури, 2022.
27. WIPO Global Innovation Index 2024 https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/
28. Human Development Report 2024 – UNDP. URL: https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 14.05.2026).
29. Дзямулич М. І., Рейкін Ю. Ю. Подвійний цифровий та зелений перехід в контексті формування стійкої економічної системи. *Економіка та суспільство*. 2024. №61.
30. Савченко О. В. Інноваційні технології у забезпеченні конкурентоспроможності економіки. *Економіка та держава*. 2023.
31. Буркинський Б. В. Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність національної економіки. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2021.

32. Мельник Л. Г. Цифрова трансформація економіки та суспільства. Суми : Університетська книга, 2023.
33. Global Innovation Index 2025. World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/
34. European Innovation Scoreboard 2025. European Commission. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
35. European Innovation Scoreboard 2024. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
36. Global Innovation Index 2024 <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/index.html>
37. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Digital Ukraine 2025. URL: [Digital Ukraine 2025](#)
38. CEPIS. Europe's Digital Progress Report 2025. URL: [Europe's Digital Progress Report https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/state-digital-decade-2025-report](https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/state-digital-decade-2025-report)
39. Демчишак Н. Б., Радик В. В. Розвиток цифрової інфраструктури та блокчейн-технологій в Україні. URL: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/581> (дата звернення: 14.05.2026).